

XBG01***Chenopodietum stricti*
(Oberdorfer 1957)****Passarge 1964**Ruderální vegetace
s merlíkem bílým

Tabulka 4, sloupec 1 (str. 138)

Orig. (Passarge 1964): *Chenopodietum strictae* Oberd.
57 (Syn. *Chenopodietum ruderales* Oberd. 57)
Syn.: *Chenopodietum ruderales* Oberdorfer 1957
(§ 34a), *Chenopodietum stricti* (Oberdorfer 1957)
Gutte 1966, *Chenopodietum albo-viridis* Hejný in
Hejný et al. 1979

Diagnostické druhy: *Chenopodium album* agg.

Konstantní druhy: *Artemisia vulgaris*, *Atriplex patula*,

***Chenopodium album* agg.**, *Elytrigia repens*,
Tripleurospermum inodorum

Dominantní druhy: ***Chenopodium album* agg.**

Formální definice: *Chenopodium album* agg. pokr.

> 25 % NOT skup. ***Stellaria media*** NOT *Chenopodium ficifolium* pokr. > 25 %

Obr. 50. *Chenopodietum stricti*. Porosty merlíku bílého (*Chenopodium album*) na navážce stavební suti v Ostravě. (M. Chytrý 2007.)

Fig. 50. Stands of *Chenopodium album* on a building rubble site in Ostrava, north-eastern Moravia.

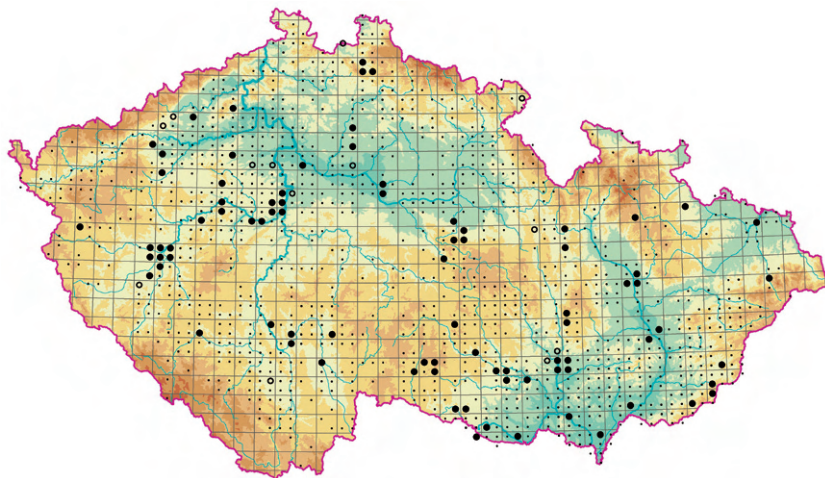
Struktura a druhové složení. Porosty jsou obvykle dvouvrstvé. Horní vrstvu tvoří jednoleté byliny vysokého vzrůstu (50–100 cm), zatímco v dolní vrstvě jsou zastoupeny nižší druhy, jejichž vývoj je brzděn zastíněním vysokými merlíky, lebedami a laskavci (Hejný et al. 1979). Společenstvo je charakterizováno převahou druhů z okruhu merlíku bílého (*Chenopodium album* agg.), zejména *C. album* s. str., *C. opulifolium*, *C. pedunculare*, *C. strictum* a *C. suecicum*. Častý je výskyt dalších druhů merlíků (zejména *C. hybridum* a *C. polyspermum*), laskavců *Amaranthus powellii* a *A. retroflexus* a lebedy rozkladité (*Atriplex patula*). Dále se vyskytují rostliny čerstvě zrašovaných a obnažovaných půd (např. *Capsella bursa-pastoris*, *Galinsoga parviflora*, *Sonchus asper*, *S. oleraceus* a *Tripleurospermum inodorum*) a také některé vytrvalé ruderalní druhy. Na plochách o velikosti 4–25 m² se zpravidla vyskytuje 10–15 druhů cévnatých rostlin. Mechorosty zpravidla chybějí.

Stanoviště. Společenstvo osídluje svěží, během léta vysychající minerální půdy, převážně hlinité až skeletovité, nepříliš těžké, obohacené dusíkem, nakypřené a jen pozvolna slehávající. Půdní reakce je mírně zásaditá; hodnota pH půdy zjištěná na lokalitách v Brně se pohybovala v rozmezí 7,4–7,7

a obsah celkového dusíku kolísal mezi 0,1 a 0,3 % (Grüll 1981). Stanoviště jsou nezastíněná a teplá (Grüll & Květ 1978). Nejčastěji jde o zbořiště, skládky, navážky a skrývky zeminy. *Chenopodietum stricti* bývá také rozšířeno na periferiích železničních stanic a podél komunikací.

Dynamika a management. *Chenopodietum stricti* je společenstvo krátkodobé. Na čerstvě obnažené půdě se semenáče merlíků objevují velmi rychle, ještě v průběhu téhož vegetačního období, ve kterém byla lokalita disturbována. Ve fenologickém optimu je toto společenstvo v létě a během časného podzimu. Dominantní merlíky, lebedy a laskavce klíčí až koncem jara, během dnů s vysokou průměrnou teplotou, a dozrávají až poměrně pozdě v sezoně. Jejich růst na lokalitě je zpravidla ukončen až prvními mrazy. *Chenopodietum stricti* nevytrvá na lokalitě dlouho. Buď je jeho vývoj přerušen mechanickou disturbancí, nebo zaniká při sukcesi, která vede během několika let ke vzniku vytrvalé ruderalní vegetace tříd *Artemisietea vulgaris* a *Galio-Urticetea*.

Rozšíření. Areál asociace *Chenopodietum stricti* pokrývá střední Evropu a velmi pravděpodobně se na vhodných lokalitách v okolí lidských sídel

Obr. 51. Rozšíření asociace XBGO1 *Chenopodietum stricti*; existující fytoocenologické snímky dávají dosti neúplný obraz skutečného rozšíření této asociace, proto jsou malými tečkami označena místa s výskytem diagnostických druhů asociace z agregátu *Chenopodium album* agg. podle floristických databází.

Fig. 51. Distribution of the association XBGO1 *Chenopodietum stricti*; available relevés provide an incomplete picture of the actual distribution of this association, therefore the sites with occurrence of its diagnostic species from the aggregate of *Chenopodium album* agg., according to the floristic databases, are indicated by small dots.

vyskytuje v celé temperátní části Eurasie. Výskyt tohoto společenstva je udáván z Francie (Julve 1993), Německa (Müller in Oberdorfer 1993b: 48–114, Pott 1995, Klotz in Schubert et al. 2001: 376–387, Dengler & Wollert in Berg et al. 2004: 264–272), Rakouska (Mucina in Mucina et al. 1993: 110–168), Slovenska (Jarolímek & Zaliberová 1995, Jarolímek et al. 1997), Polska (Matuszkiewicz 2007), Litvy a Ukrajiny (Korotkov et al. 1991). Porosty s dominantním *Chenopodium album* agg. jsou doloženy také z Baškortostánu (Jamalov et al. 2004) a Afghánistánu (Gilli 1975). V České republice je *Chenopodietum stricti* jedním z nejčastějších typů jednoleté ruderalní vegetace a vyskytuje se téměř ve všech sídlech. Doklady o jeho výskytu pocházejí zejména ze západních Čech (Bartošová 1983, Mandák et al. 1993, Martínek 1978, A. Pyšek 1975, A. Pyšek, nepubl., P. Pyšek 1981, Šandová 1981b), jižních Čech (Hejný et al. 1979, Douda 2003), Prahy a okolí (Kopecký 1981), Českého krasu (P. Pyšek 1991b), Liberce a okolí (Hejný, nepubl., Višňák 1992), středního Polabí (P. Pyšek & Rydlo 1984), Železných hor (Jirásek 1998), Brna a obcí jižní a jihozápadní Moravy (Grüll 1973, Zlámalík 1978, Kühn 1998, Horáková, nepubl.), Olomouce (Tlusták 1990), Lanškrounska (Jirásek 1992), obcí v Bílých Karpatech (Horáková, nepubl.) a z Ostravy (Višňák 1996a).

Variabilita. Na základě druhového složení lze odlišit přechody k jiným společenstvům svazu, především k porostům s dominantními lebedami *Atriplex oblongifolia* a *A. sagittata*. V závislosti na vlhkostním gradientu lze rozlišit dvě varianty.

Varianta *Chenopodium suecicum* (XBG01a) s diagnostickým druhem *Chenopodium suecicum* roste na vlhkých, humózních stanovištích a na její fyziognomii se podílejí především vysoké vzpřímené druhy merlíků. Varianta odpovídá subasociaci *Chenopodietum ruderales chenopodietosum viridis* A. Pyšek 1977 a asociaci *Chenopodietum albo-viridis* Hejný 1979.

Varianta *Chenopodium opulifolium* (XBG01b) se vyznačuje dominancí nižších druhů merlíků, jako je *Chenopodium album* s. str., *C. opulifolium* nebo *C. pedunculare*. Osídluje sušší a mírně teplejší stanoviště než předchozí varianta.

Hospodářský význam a ohrožení. Společenstvo nemá velký hospodářský význam, ale na čerstvě obnažených, sypkých půdách částečně plní

půdoochrannou funkci. Není ohroženo, naopak se v současné krajině úspěšně šíří.

Syntaxonomická poznámka. Oproti dřívějšímu přehledu vegetace České republiky (Hejný & Kropáč in Moravec et al. 1995: 133–141) rozlišujeme jen jednu asociaci vymezenou dominancí merlíků z okruhu merlíku bílého (*Chenopodium album* agg.). Hejný (in Hejný et al. 1979) popsal asociaci *Chenopodietum albo-viridis*, kde je převládajícím druhem merlík *Chenopodium suecicum* (= *C. viride*). Tuto asociaci lze však jen obtížně odlišit od asociace *Chenopodietum stricti*, která je také definována přítomností merlíků z okruhu merlíku bílého (*Chenopodium album* agg.), tj. *Chenopodium album* s. str., *C. opulifolium* a *C. strictum*. Přesto však lze vysledovat jisté rozdíly v nárocích obou vegetačních typů na množství živin a vlhkost v půdě. Všechny porosty svazu *Atriplicion* s dominantním merlíkem bílým (*Chenopodium album* agg.) jsou v tomto přehledu řazeny do jediné asociace *Chenopodietum stricti*.

■ **Summary.** This community is dominated by goosefoot species of the *Chenopodium album* agg., mainly *C. album* s. str., *C. opulifolium*, *C. pedunculare*, *C. strictum* and *C. suecicum*. It occurs in loamy to skeletal, base-rich, mesic to dry soils on old building rubble, refuse dumps, roadworks and on construction sites. It is an intermittent community which retreats in a few years due to either disturbances or successional changes. Dominant species germinate in late spring and reach their phenological optimum in late summer and early autumn. In the Czech Republic this is one of the most common types of ruderal vegetation in early successional stages.

XBG02

Chenopodietum urbici

Kopecký 1981

Ruderalní vegetace s merlíkem městským

Tabulka 4, sloupec 2 (str. 138)

Orig. (Kopecký 1981): Ass. *Chenopodietum urbici* (Becker 1942) Kopecký

Diagnostické druhy: *Atriplex patula*, *A. prostrata* subsp. *latifolia*, *A. sagittata*, *Chenopodium album* agg.,

Tabulka 4. Synoptická tabulka asociací jednoleté vegetace ruderálních stanovišť (třída *Stellarietea mediae*, část 2: *Atriplicion*).
Table 4. Synoptic table of the associations of annual vegetation of ruderal habitats (class *Stellarietea mediae*, part 2: *Atriplicion*).

- 1 – XBG01. *Chenopodietum stricti*
- 2 – XBG02. *Chenopodietum urbici*
- 3 – XBG03. *Atriplicetum nitentis*
- 4 – XBG04. *Descurainio sophiae-Atriplicetum oblongifoliae*
- 5 – XBG05. *Cynodonto dactyli-Atriplicetum tataricae*
- 6 – XBG06. *Atriplicetum roseae*
- 7 – XBG07. *Sisymbrietum loeselii*
- 8 – XBG08. *Descurainietum sophiae*
- 9 – XBG09. *Sisymbrietum altissimi*
- 10 – XBG10. *Chamaeplietum officinalis*
- 11 – XBG11. *Conyzo canadensis-Lactucetum serriolae*
- 12– XBG12. *Ivaetum xanthiifoliae*
- 13– XBG13. *Kochietum densiflorae*

Sloupec číslo	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Počet snímků	144	7	100	23	25	2	19	14	13	19	66	8	10
Počet snímků s údaji													
o mechovém patře	27	1	11	3	8	0	2	2	1	2	8	0	0

Bylinné patro

Chenopodietum urbici

<i>Chenopodium urbicum</i>	1	100	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Chenopodium glaucum</i>	8	57	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Malva neglecta</i>	7	43	.	.	.	50	.	.	.	5	2	.	.
<i>Mercurialis annua</i>	7	29	6	.	.	.	.	7	.	.	2	.	.
<i>Atriplex prostrata</i> subsp. <i>latifolia</i>	9	29	5	4	.	.	.	7	.	5	2	.	.

Atriplicetum roseae

<i>Atriplex rosea</i>	.	.	.	.	4	100	.	.	.	.	.	.	.
-----------------------	---	---	---	---	---	-----	---	---	---	---	---	---	---

Sisymbrietum loeselii

<i>Cardaria draba</i>	2	.	3	13	8	.	37	.	8	.	6	13	10
-----------------------	---	---	---	----	---	---	----	---	---	---	---	----	----

Descurainietum sophiae

<i>Chenopodium ficifolium</i>	12	.	8	4	.	.	.	43	.	5	2	13	.
<i>Senecio vulgaris</i>	13	.	5	.	4	.	5	36	8	11	11	13	.
<i>Urtica urens</i>	2	.	3	9	.	.	5	21	.	5	2	.	.

Sisymbrietum altissimi

<i>Crepis foetida</i> subsp. <i>rhoeadifolia</i>	.	.	1	.	.	.	.	.	15	.	3	.	.
<i>Bromus commutatus</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	8	.	.	.	.

Chamaeplietum officinalis

<i>Capsella bursa-pastoris</i>	27	71	21	17	8	.	21	71	31	84	26	38	20
<i>Matricaria discoidea</i>	12	14	7	.	.	50	.	36	.	53	6	.	.

Tabulka 4 (pokračování ze strany 138)

Sloupec číslo	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Ivaetum xanthiifoliae													
<i>Iva xanthiifolia</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	100	.
<i>Datura stramonium</i>	1	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	38	.
<i>Arctium lappa</i>	4	.	8	17	.	.	5	14	15	5	6	75	10
<i>Galinsoga parviflora</i>	13	.	9	4	4	.	5	.	.	.	11	75	.
<i>Ballota nigra</i>	16	43	22	22	8	.	11	36	.	.	9	88	10
<i>Sonchus oleraceus</i>	38	29	14	30	16	.	5	7	23	26	20	88	10
<i>Bromus sterilis</i>	2	.	14	13	20	.	11	21	.	11	11	50	20
<i>Cichorium intybus</i>	1	.	3	.	.	.	.	.	15	.	3	50	10
<i>Conium maculatum</i>	1	.	4	.	4	.	.	.	.	.	.	25	.
<i>Leonurus cardiaca</i> s. l.	.	14	4	.	.	.	.	.	.	.	.	25	.
<i>Solidago canadensis</i>	1	.	1	4	.	.	.	.	15	.	6	38	.
<i>Erysimum cheiranthoides</i>	6	.	4	4	.	.	5	21	.	21	8	38	.
<i>Lolium perenne</i>	16	14	18	30	24	.	16	43	8	63	24	88	40
<i>Echinops sphaerocephalus</i>	1	.	1	.	.	.	.	.	8	.	2	25	.
<i>Polygonum aviculare</i> agg.	21	57	30	26	56	100	5	21	15	68	24	100	50
<i>Artemisia vulgaris</i>	60	43	59	70	52	50	74	50	54	63	48	100	60
<i>Arctium minus</i>	1	14	3	4	.	.	5	.	.	.	.	25	.
<i>Poa palustris</i>	3	.	5	.	4	.	.	7	.	.	8	63	.
Kochietum densiflorae													
<i>Kochia scoparia</i>	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	2	.	100
<i>Crepis capillaris</i>	1	.	.	.	4	.	.	.	.	.	.	.	40
<i>Diploaxis tenuifolia</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	20
<i>Erysimum durum</i> s. l.	3	.	4	.	.	.	5	.	.	.	.	.	20
Diagnostické druhy pro dvě a více asociací													
<i>Chenopodium album</i> agg.	100	100	64	57	44	.	58	71	62	79	39	100	80
<i>Atriplex sagittata</i>	22	43	100	35	28	.	32	57	23	16	21	50	40
<i>Sisymbrium loeselii</i>	4	29	16	26	20	.	100	36	38	.	14	50	10
<i>Sisymbrium officinale</i>	19	57	8	22	4	100	5	21	8	100	17	38	.
<i>Descurainia sophia</i>	10	43	23	9	4	.	11	100	23	5	8	.	10
<i>Atriplex patula</i>	44	57	36	22	16	.	16	36	.	53	15	.	30
<i>Solanum nigrum</i> s. l.	13	43	3	.	.	.	5	.	.	.	2	100	.
<i>Lactuca serriola</i>	15	.	53	30	32	.	58	50	8	16	73	75	40
<i>Atriplex oblongifolia</i>	3	.	4	100	8	.	5	.	8	.	5	.	20
<i>Atriplex tatarica</i>	5	.	11	.	100	.	.	7	.	.	.	63	10
<i>Conyza canadensis</i>	11	14	18	9	12	.	47	36	54	26	79	75	40
<i>Sisymbrium altissimum</i>	4	.	2	13	8	.	26	14	100	.	12	38	50
<i>Carduus acanthoides</i>	9	.	9	4	12	.	42	7	31	5	20	75	10
<i>Hordeum murinum</i>	1	.	3	.	12	.	21	14	.	11	3	25	.
<i>Lepidium ruderae</i>	5	29	6	.	12	.	11	29	.	11	6	38	10
<i>Senecio viscosus</i>	4	.	5	.	.	.	11	7	31	16	27	.	10
<i>Bromus tectorum</i>	1	.	5	.	4	.	16	21	31	.	12	63	.
<i>Tripleurospermum inodorum</i>	58	71	61	39	52	.	68	71	85	68	62	100	50
<i>Amaranthus albus</i>	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2	50	30
<i>Amaranthus retroflexus</i>	23	.	9	17	16	.	11	14	15	.	15	100	70

Tabulka 4 (pokračování ze strany 139)

Sloupec číslo	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Ostatní druhy s vyšší frekvencí													
<i>Elytrigia repens</i>	41	.	44	70	36	.	58	50	31	37	24	88	40
<i>Taraxacum</i> sect. <i>Ruderalia</i>	31	43	20	30	8	.	26	29	8	79	44	100	.
<i>Urtica dioica</i>	35	43	35	30	16	.	26	29	.	37	9	50	20
<i>Cirsium arvense</i>	22	.	24	22	12	.	42	14	62	5	33	75	20
<i>Convolvulus arvensis</i>	16	.	15	22	32	.	26	14	62	5	24	25	20
<i>Achillea millefolium</i> agg.	14	.	18	13	28	.	16	14	23	26	26	25	10
<i>Fallopia convolvulus</i>	15	14	14	13	8	.	16	29	15	26	21	38	10
<i>Poa annua</i>	17	57	7	13	4	100	5	7	23	58	23	13	.
<i>Plantago major</i>	15	57	10	13	4	100	11	.	.	63	20	25	10
<i>Stellaria media</i> agg.	13	14	12	9	8	.	11	29	.	26	12	13	20
<i>Persicaria lapathifolia</i>	28	14	3	4	.	.	.	.	8	5	3	25	20
<i>Silene latifolia</i> subsp. <i>alba</i>	10	14	17	26	.	.	21	29	8	.	5	25	.
<i>Galium aparine</i>	10	.	18	17	.	.	21	29	8	5	6	.	10
<i>Arrhenatherum elatius</i>	5	.	10	26	36	.	16	7	46	.	11	.	20
<i>Chenopodium polyspermum</i>	24	14	4	.	.	.	.	.	8	.	3	.	10
<i>Poa pratensis</i> s. l.	6	.	5	9	.	.	11	14	15	11	8	75	20
<i>Rumex crispus</i>	8	.	5	4	4	.	11	.	8	21	11	.	.
<i>Arctium tomentosum</i>	6	.	14	9	.	50	.	7	.	.	5	25	.
<i>Sinapis arvensis</i>	8	14	8	.	4	.	.	29	.	5	8	.	.
<i>Rumex obtusifolius</i>	11	14	8	.	.	.	5	.	.	21	.	.	.
<i>Dactylis glomerata</i>	4	14	11	13	.	.	.	7	.	26	3	.	.
<i>Trifolium repens</i>	8	.	4	4	4	.	5	.	.	26	6	.	.
<i>Viola arvensis</i>	3	14	3	4	8	.	21	7	.	.	15	.	.
<i>Melilotus officinalis</i>	2	.	7	9	4	.	.	.	15	.	6	25	10
<i>Calamagrostis epigejos</i>	3	.	3	.	.	.	5	.	23	.	9	50	10
<i>Melilotus albus</i>	3	.	6	.	.	.	11	7	23	5	5	.	10
<i>Echium vulgare</i>	6	.	1	.	.	.	5	.	46	.	2	.	10
<i>Pastinaca sativa</i>	3	.	6	4	.	.	.	.	31	5	2	.	.
<i>Linaria vulgaris</i>	2	.	2	.	.	.	5	.	8	.	11	.	20
<i>Poa compressa</i>	1	.	1	.	4	.	.	.	15	.	12	25	10
<i>Persicaria maculosa</i>	6	.	1	.	.	.	.	.	.	11	3	25	.
<i>Galinsoğa quadriradiata</i>	3	.	2	.	.	.	5	7	.	21	2	.	.
<i>Sonchus asper</i>	6	.	.	.	.	.	.	.	8	26	.	.	.
<i>Picris hieracioides</i>	1	.	.	4	.	.	.	.	.	.	.	.	20
<i>Anthemis cotula</i>	.	.	.	.	.	50	.	.	.	.	.	.	.

Mechové patro***Conyzo canadensis*-*Lactucetum serriolae***

<i>Bryum argenteum</i>	4	.	.	33	13	–	.	50	.	.	38	–	–
------------------------	---	---	---	----	----	---	---	----	---	---	----	---	---

Ostatní druhy s vyšší frekvencí

<i>Ceratodon purpureus</i>	4	.	.	33	.	–	.	.	.	.	25	–	–
<i>Barbula convoluta</i>	.	.	.	33	.	–	.	.	.	.	13	–	–

